

SOCIO-PEDAGOGICAL PREVENTION OF ADDICTIVE BEHAVIOR OF ADOLESCENTS

T. I. Kovalchuk, A. A. Vasylachko

Abstract. The article analyzes the psychological and pedagogical literature on adolescent addictive behavior problems. The essence and content of socio-pedagogical prevention of addictive behavior are highlighted. The statistics of this problem are analyzed. The aspects of the manifestation of addictive behavior and its prevention are revealed.

Based on the study of the practical experience of psychological and pedagogical care for adolescents who are prone to addictive behavior, the main tasks of primary prevention include: 1) help teenagers concentrate on solving their problem and realizing themselves as an active member of society; 2) psychological "admission" of the adolescent, which will allow the student to feel more comfortable, reduce mental stress and the level of crying attitude toward him; It is expedient to divide the attitude towards the student's personality and the attitude towards his actions; support for the positive qualities of the child, which will enable to create favorable conditions for close interaction during the diagnosis of predisposition to addiction; 3) assessment of the ability of a teenager to withstand reality without peculiar protective mechanisms such as "escape into fantasy", "escape to illness", "escape into pessimism"; 4) Demonstrate, if necessary, to a student some behavioral samples that has clear examples of self-control, ability to work on himself and his mistakes.

It is established that among the functional responsibilities of the social teacher the most important are the orientation of students to a healthy lifestyle; prevention of juvenile delinquency, work with students of "risk groups", etc. It is specified that in the process of studying the essence of the preventive activity of a social teacher with addictive teenagers, one of the promising tasks is the protection of the rights and interests of the adolescent and the mediatory activity in communicating with the parents. It was found out that a social educator should orient the teenager on active independent attempts to prevent addictive behavior and promote self-confidence.

Keywords: adolescents, addictive behavior, socio-pedagogical prevention.

УДК 37.013.42-053.4:364.635

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Т. І. КОВАЛЬЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: kovalchuk_tam@ukr.net

М. Я. Яценко, магістрант гуманітарно-педагогічного факультету,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. Висвітлено роль соціального педагога у вирішенні проблем соціально-педагогічної роботи з дітьми неблагополучних сімей, схарактеризовано існуючі підходи до їхнього розв'язання (на прикладі дошкільного навчального закладу «Яблучко» Києво-Святошинського району), деталізовано ті з них, які дали найкращий ефект. Розроблено і реалізовано корекційно-пізнавальну програму для роботи з дошкільниками з неблагополучних родин.

Ключові слова: неблагополучні родини, соціалізація, методи соціально-педагогічної роботи, соціальна профілактика, соціально-педагогічні послуги.

Актуальність (Introduction). Сьогодні важливо розкрити особливості соціально-педагогічної роботи соціального педагога з дошкільниками неблагополучних родин, адже центральне місце в українській державній політиці посідає сім'я як могутнє джерело соціального, культурного, економічного, духовного та морального розвитку суспільства та конкретної особи, яка в умовах кризи стає чи не єдиною ланкою, здатною пережити психологічні, соціальні, економічні перевантаження, забезпечуючи при цьому етико-

психологічну і духовну опору людини. Незважаючи на серйозні зміни у вихованні дітей в Україні, проглядаються у сім'ях і тенденції збільшення злочинності неповнолітніх, зниження віку, коли діти стають правопорушниками, кримінальними злочинцями, відмови батьків від дітей або й фізичне їх знищення. Це проблеми виховання дітей у неблагополучних сім'ях, особливо у дошкільному віці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Проблеми неблагополучних сімей актуальні для українського суспільства, тому сімейна проблематика досить широко представлена як у соціологічних (С. Голод, В. Зацепін, М. Мацьківський, А. Харчев, Д. Чечот і ін.), педагогічних (Ю. Василькова, З. Зайцева, І. Трубавіна, І. Зверєва), так і психологічних (М. Алексєєва, Т. Буленко, Т. Говорун, С. Дворяк, Є. Ейдемиллер, З. Кисарчук, Г. Кочарян, А. Кочарян, Б. Херсонський, В. Юстицький та ін.) та інших дослідженнях. Наприклад, питанням значення сім'ї в соціалізації особистості та особливостям соціально-педагогічної роботи з різними типами сімей приділяють увагу такі сучасні вчені, як З. Зайцева, А. Капська, Л. Коваль, І. Зверєва, С. Хлєбик, Н. Сейко, І. Трубавіна та інші. Наші фонди бібліотек можуть надати широкий спектр результатів наукових досліджень у цій царині знань. Однак, як свідчить аналіз, ця категорія населення, проблеми якої розглядаються у пропонованій публікації, є нечастими відвідувачами бібліотек. На нашу думку, варто повернутись до тих форм діяльності, які добре зарекомендували себе у минулому, до спілкування у дошкільних, шкільних колективах тощо. У фондах книгарень чимало літератури на правову тематику, в якій розглядаються й такі аспекти, як відповідальність за жорстоке поводження з дітьми, насилля. А знання може у низці випадків запобігти правопорушенням.

Мета (Purpose) статі. Мета статті полягає в аналізі сутності діяльності та ролі соціального педагога у вирішенні проблем соціально-педагогічної роботи з дітьми неблагополучних родин, обґрунтуванні існуючих підходів до їхнього розв'язання (на прикладі дошкільного навчального закладу «Яблучко» Києво-Святошинського району), деталізації тих з них, які дали найкращий ефект.

Методи (Methods). Для досягнення поставленої мети використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікацію, опитування, вимірювання.

Результати (Results). Сім'я – це первинний колектив, який забезпечує соціалізацію дитини, її самореалізацію, захищає від проблем, що існують в суспільстві, сприяє формуванню особистості з усталеною поведінкою. Кожна сім'я створює власну мікрокультуру на основі загальносімейних цінностей, традицій, звичаїв, норм, правил поведінки. Тому тут постає проблема виховання на власному прикладі у родинах неблагополучних, адже неповнолітні схильні брати за взірець спосіб життя й поведінку, яка спостерігається дома. До того ж, серед низки проблем неблагополуччя у сім'ях гостро постає аспект насилля [4].

Нами було проведено емпіричне дослідження у дошкільному навчальному закладі «Яблучко» Києво-Святошинського району. Емпіричне дослідження проводилося у старшій групі «Ромашка» (40 дошкільників) та «Зайчата» (35 дітей) дошкільного навчального закладу «Яблучко» за підтримки завідувача цього навчального закладу А. М. Джемесюк та соціального педагога О. С. Козоріз. Діти активно брали участь в дослідженні. Дослідження проводились упродовж двох місяців. За допомогою авторських методик було визначено 10 дітей з неблагополучних сімей, з якими був проведений рисунковий тест «Малюнок сім'ї», що відноситься до неструктурованих проєктивних методик. Для того, щоб зрозуміти дитину іноді досить подивитися на те, що вона намалювала.

На думку психологів, за допомогою малюнка дитина висловлює своє сприйняття навколишнього світу, своєї родини і близьких йому людей. Широко використовуваний в психодіагностиці „Малюнок сім'ї” призначений для виявлення особливостей внутрішньосімейних відносин та емоційних проблем. За допомогою рисункових тестів особистість проявляє себе особливо виразно. Завдання не мають однозначних «правильних» рішень

і приваблюють своєю простотою: потрібно мати тільки папір та олівець, їх легко провести з дитиною, яка навіть не вміє ще читати. Проте, як вважають психологи, довіряти інструкціям можна.

Проаналізувавши отримані результати, ми можемо зазначити, що 10 дошкільнят з 75 досліджуваних живуть та виховуються в неблагополучних родинах. На малюнках дітей виявлено: відсутність членів родини, відсутність самої дитини на малюнку, присутність чорних та сірих кольорів, деякі члени сім'ї без частин тіла, присутня в малюнках агресія та зневага, члени сім'ї маленького розміру та ін.

Рис.1 Результати визначення рівня самооцінки дошкільнят за методикою В. Г. Щур

Для визначення самооцінки особистості було використано методику «Дерево» (автор Д. Лампен, в адаптації Л. П. Пономаренко) і методику В. Г. Щур. Дітям пропонується обрати на картинці номер чоловічка, який знаходиться на дереві. Він повинен відповідати настрою дитини та його стану в цей момент. Далі діти мають обрати того чоловічка, яким вони хотіли б стати. Першого вони мають обвести червоним олівцем, а другого – синім. У ході дослідження визначено високий, середній і низький рівні самооцінки дошкільника (рис. 1). Іноді деякі діти просять дозволу позначити позиції двох чоловічків. Вважаємо, що в цьому випадку не слід обмежувати їх вибір, але необхідно зафіксувати, який чоловічок був відзначений в першу чергу, який у другу, так як співвідношення цих виборів може бути досить інформативним.

Наступним кроком було використання тесту тривожності (Р. Темпл, М. Доркі, В. Амен) (рис. 2) [1, С. 20] Цей тест призначений для визначення рівня тривожності дитини дошкільного та молодшого шкільного віку. Експериментальний матеріал – 14 малюнків, кожний з яких відображає певну типову для життя дитини ситуацію. Кожний малюнок виконано у двох варіантах: для дівчинки та для хлопчика. Обличчя дитини – це лише контур голови. Кожний малюнок доповнений двома зображеннями дитячої голови, що за розмірами точно відповідає контурам обличчя на малюнку. На одному із двох зображень – усмінене обличчя, на іншому – сумне.

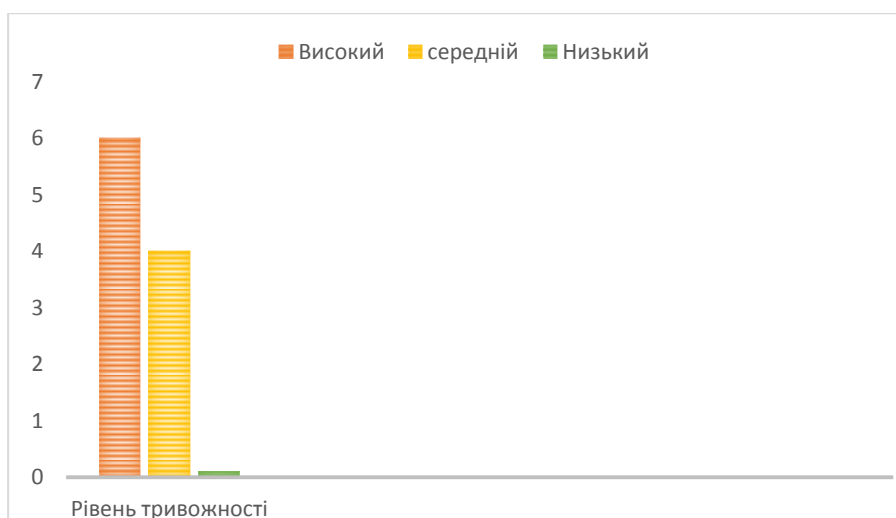

Рис. 2 Результати дослідження рівня тривожності дошкільнят із неблагополучних сімей

Малюнки демонструють дитині в чітко визначеному порядку один за одним. Залежно від рівня індексу тривожності діти підрозділяються на 3 групи:

- високий рівень тривожності (ІТ вище 50%);
- середній рівень тривожності (ІТ від 20 до 50%);
- низький рівень тривожності (ІТ від 0 до 20%).

Отже, визначено шість дошкільнят, що мають високий рівень тривожності (60 %) та четверо, яким характерний середній рівень тривожності (40 %). Низький рівень – відсутній.

Для оцінки характеру і вольових якостей дитини було використано рисунковий тест «Людина під дощем» Е. С. Романова і Т. І. Ситько (рис 3) [5]. Менш відомий рисунковий тест «Людина під дощем» говорить про те, як людина реагує на проблеми і стресові ситуації (можна провести такий тест не тільки з дитиною, але і з дорослим). Рисунковий тест «Людина під дощем» дозволяє розуміти, як дитина реагує на стрес, чи здатна вона успішно долати життєві труднощі, якими особистими ресурсами вона володіє, щоб впоратися з ударами долі. Цей рисунковий тест досить інформативний і досить часто використовується в психодіагностиці. Для апробування методики потрібно: аркуш паперу формату А4, простий олівець (бажано м'який) і гумка. Пропонується дитині намалювати людину, а потім – ту ж саму людини під дощем і подивитися, як змінився малюнок.

Додаткові образи і деталі на малюнку: будинки, дерева, автомобілі, тварини, а також сумочки, квіти, тростини та інші предмети, що знаходяться в руках у намальованої людини, можуть говорити про прагнення піти від проблем, перемикаючись на щось ззовні [6].

Рис. 3 Результати дослідження за рисунковим тестом «Людина під дощем»

Нарешті, використана методика «Колір в малюнках» (В. В. Кисельова). Іноді рисункові тести виконуються простим олівцем, при цьому не використовуються ні кольорові крейди, ні кольорові олівці, тим не менш, багато дослідників воліють використання кольору. Інтерпретація колірних рішень особливо важлива при розшифровці спонтанних малюнків. Слід пам'ятати, що точна інтерпретація колірних рішень не може бути зроблена, якщо у випробовуваного немає в наявності всього набору кольорових олівців. Важливим є визначення психологічного значення кольору. Кольори поділяються на основні: червоний, синій і жовтий і додаткові: зелений, оранжевий, фіолетовий. Червоний – колір життя, сонця, вогню. «Горіння» – почуття небезпеки, виражений гнів, запальні реакції, сильне емоційне усвідомлення, надмірна чутливість, потреба в теплі – все це притаманне червоному кольору. Помаранчевий – колір уособлює радість і щастя, пов'язаний з афективним вихлюпуванням, емоційним реагуванням. Іноді помаранчевий вказує на наявність невідомої ситуації. Він благотворно впливає на людину, яка страждає від депресії або схильної до надмірного песимізму. Жовтий колір може виражати бадьорість, веселість, занепокоєння, тенденції до інтелектуалізації, нестримуваної експансивності. У більшій мірі він сприймається лівою півкулею мозку, "інтелектуальною" половиною і може надавати позитивний вплив на навчання і придбання професійних навичок. Зелений колір – найпоширеніший колір в нашій природі. Зелений – колір здорового Еґо, зростання, новизни життя, умиротворення, почуття безпеки. Він вказує на наявність бажання наполягти на своєму, самоствердження, бажання домінувати. Блакитний і синій привносять відчуття світу і нескінченності, тиші, розслабляють людину, відображають добре контрольовані емоції, прагнення до виходу з ситуації. Надто активні діти краще вчаться при синьому кольорі. Фіолетовий, бузковий, ліловий кольори відображають внутрішню, емоційну прив'язаність людини. Можна спостерігати ідентифікацію випробовуваного з фігурою, намальованою цим кольором. Значеннями фіолетового є також прагнення до духовного контакту, єднання.

Коричневий колір вказує на потребу в безпеці і контакті. Білий колір – колір пасивності, порожнечі, деперсоналізації або втрати контакту з реальністю. Сірий колір відображає невключеність, пригніченість, покинутість, емоційну відгородженість. Чорний колір виражає депресивний стан, пригніченість, загальмованість і заблокованість, почуття неадекватності, самознецінення, символізує невідомість. Якщо чорний використовується для перевірки тіні, то це може бути проекцією темних думок або страхів.

Оцінка характеру і вольових якостей дитини (за методикою Е. Романова і Т. Ситько), використання методики «Сходинки» для визначення самооцінки дитини (авт. В. Щур), тесту тривожності Р. Теммла, М. Доркі, В. Амена, методики «Малюнок сім'ї» да-

ють можливість по-своєму відображати й інтерпретувати зовнішню і внутрішню реальність [3]. Створивши корекційно-пізнавальну програму з подолання емоційних розладів у дітей дошкільного віку «Острів емоцій», важливо було її реалізувати, провівши вісім занять в ігровій формі. Метою програми було: подолання розладів в емоційній сфері дитини (тривожності, страху, агресивності, замкненості, сором'язливості); допомога дитині усвідомити власну особистість, своє «Я»; своє значення у світі; розвиток пізнавальних психічних процесів; вирішення внутрішніх проблем дитини; навчання розрізняти та контролювати власні емоції; навчання дитини навичок спілкування і встановлення контактів. Заняття тривали 20-25 хвилин 1-2 рази на тиждень. Система роботи корекційно-розвивальних занять охоплювала п'ять етапів. Оптимальними формами роботи з дітьми для подолання різних розладів на цих заняттях були вправи, етюди, ігри. Використовувалися: пісочна терапія, арттерапія, казкотерапія, музикотерапія, образотерапія тощо. Варто зазначити, що використано такі цікаві вправи: «Кольорові квитки», «Корабель», «Знайомство з жителями острова», «Впізнай емоцію», «Силует», «Мій настрій», «Загадкові піщані сліди», «Спільна картина», «Будь ласка», «Водоспад», «Чую і відтворюю», «Не будь байдужим» тощо.

Висновки і перспективи (Discussion). Зробивши аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, визначено, що неблагополучною називається сім'я, яка в силу об'єктивних або суб'єктивних причин втратила свої виховні можливості, внаслідок чого в ній складаються несприятливі умови для виховання дитини. Отримавши результати емпіричного дослідження, виявлено, що дітям з неблагополучних сімей властивий високий рівень тривожності, низький рівень самооцінки, невпевненість в своїх силах, відчуття незахищеності, пасивність, імпульсивність у поведінці, нездатність долати труднощі та стресові ситуації. Після аналізу результатів була розроблена та застосована авторська корекційно-розвивальна програма з подолання емоційних розладів у дітей дошкільного віку «Острів емоцій». Повторне діагностування емоційних розладів після проведення всіх занять з програми виявило позитивні зміни у дошкільнят. Розроблено методичні рекомендації соціальним педагогам, педагогам і батькам.

Перспективи дослідження полягають у вивченні механізмів виховання ціннісного ставлення дитини до навколишнього світу, самого себе, сім'ї, країни, національних символів та культури, до інших людей.

Список використаних джерел

1. Дерманова И. Б. Тест тревожности (Р. Тэммл, М. Дорки, В. Амен) / И. Б. Дерманова. Диагностика эмоционально-нравственного развития – СПб., 2002. – 360 с. С.19-28
2. Заморуєва В. В. Діти без сім'ї: підготовка до життя / В. В. Заморуєва. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.
3. Лемак М. В. Методичне видання Психологу для роботи. Діагностичні методики / М.В. Лемак, В. Ю. Петрище. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. – 2011.
4. Підготовка майбутніх соціальних працівників/соціальних педагогів до професійної діяльності: колективна монографія / Л. В. Вікторова, Т. І. Ковальчук, О.Б. Кошук, С.О.Кубіцький, О. В. Лапа, П. Г. Лузан, О. В. Наконечна, О. М. Прохорчук, І.В.Сопівник, Р.В. Сопівник, Р.О. Тарасенко, Н.Т. Тверезовська. – К. : «ЦП «Компринт», 2016. – 589 с.
5. Романів А. А. Спрямована ігрова терапія агресивної поведінки у дітей: альбом діагностичних і корекційних методик. Посібник для дитячих психологів, педагогів, дефектологів, батьків. - М. : «Плейт», 2004. - 48 с.
6. http://nebo.at.ua/publ/psikhologichni_testi/risunkovij_test_ljudina_pid_doshhem/41-1-0-508©Небо.

References

1. Dermanova I. B. Test trevoznosty (R. Temml, M. Dorky, V. Amen) / I. B. Dermanova Diagnostika emotsyonalno-nravstvennogo razvytia – SPb., 2002. – 360 s.
2. Zamorueva V. V. Dytu bez cimi: pidgotovka do zhyttia / V. V. Zamorueva – K. : Chk. svit,

2011. – 128 s.

3. Lemak M. V. *Metodychne vydannia psykhologu dlia robotu. Diagnostichnyy metoduky / M. V. Lemak V. Yu. Petrushche. Uzhhorod : Vudavnutstvo Oleksandru Garkuchy. – 2011.*

4. Viktorova, L. V., Kovalchuk, T. I., Kochuk, O. B., Kubytskyi, S. O., Lapa, O. V., Luzan, P. G., Nakonetchna, O. V., Prokhortchuk, O. M., Sopivnyk, I. V., Sopivnyk, R. V., Tarasenko, R. O., Tverezovska, N. T. (2016) *Pidgotovka maybutnykh sotcialnykh pratsivnykiv/sotcialnykh pedagogiv do profesynoy dialnomy [Preparation of future social workers / social educators for professional activity]. K. : «TsP «Kompynt».* 589.

5. Romanyv A. A. *Spriamovana igrova terapija agresyvnoi povedinky u ditei : aibom diagnostichnykh i korectsynykh metodukh. Posybnuk dlia dutiachukh psukhologiv, pedagogiv, defectologiv, batkiv. - M. : «Pleit», 2004. - 48 s.*

6. http://nebo.at.ua/publ/psikhologichni_testi/risunkovij_test_ljudina_pid_doshhem/41-1-0-508©Небо.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА В ДОШКОЛЬНОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Т. Ковальчук, М. Яценко

В статье проанализированы проблемы неблагополучных семей, актуальные для украинского общества. Установлено, что семейная проблематика достаточно широко представлена как в социологических, педагогических, так и психологических исследованиях. Вопросам значения семьи в социализации личности и особенностям социальной работы с различными типами семей уделяют внимание современные отечественные и зарубежные ученые. Раскрыта роль социального педагога в решении проблем социально-педагогической работы с детьми из неблагополучных семей. Охарактеризованы существующие подходы к их решению (на примере дошкольного учебного заведения «Яблочко» Киево-Святошинского района). Детализировано те из них, которые дали наилучший эффект. Разработана и реализована коррекционно-познавательная программа для работы с дошкольниками из неблагополучных семей. Для реализации этой программы проведено восемь занятий с дошкольниками. Используются: методика Е. Романова и Т. Ситько для определения характера и волевых качеств ребенка; методика «Ступеньки» В. Щур для определения самооценки ребенка; тест тревожности Р. Тэмпл, М. Дорки, В. Амен; рисуночный тест «Рисунок семьи» и другие. Такие методики дают человеку возможность по-своему отобразить и интерпретировать внешнюю и внутреннюю реальность. Разработаны методические рекомендации для социального педагога, педагогов и родителей дошкольников по преодолению тревожности, борьбы с агрессией средствами сказкотерапии, определением самооценки ребенка, формирования волевых качеств ребенка и тому подобное.

Ключевые слова: *неблагополучные семьи, социализация, методы, методика, самооценка, волевые качества, характер, тест тревожности, социально-педагогическая работа*

SOCIO-PEDAGOGICAL WORK IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

T. Kovalchuk, M. Iatsenko

The article analyzes the problems of troubled families, which is important for Ukrainian society. It states that family problems are widely represented both in the social, educational and psychological studies. The issue of family values in socialization and features of social and educational work with different types of families are the centerpiece of contemporary domestic and foreign studies. The article highlights the role of social pedagogue in problem solving during social and educational work with children from troubled families. Author determined existing approaches to problem solving on the example of kindergarten "Yabluchko" ("Apple") in Kiev-Sviatoshyn district. Ones that gave the best effect were detailed. Remedial cognitive program for working with preschool children from troubled families was developed and implemented. To do so, eight sessions with preschoolers were held. Following methods were used:

E. Romanov and T. Sytko method to determine the nature and volitional qualities of the child; method "Steps" by B. Rat to determine the self-esteem of the child; anxiety test by Temml R., M. Dorka, V. Amen; pictorial test "Family Picture" and so on. These techniques give people the opportunity to reflect on their own and interpret (explain) internal and external reality. Guidelines to overcome anxiety were developed for social workers, teachers and parents of pre-schoolers, as well as means of combating aggression by tale-therapy; the definition of self-esteem of the child, the formation of volitional qualities of a child.

Keywords: *troubled family, socialization, methods, techniques, self-esteem, volitional qualities, character, anxiety test, social and pedagogical work*

УДК 378.147:364.62

НАРІЖНІ КОМПОНЕНТИ ТА ПОВ'ЯЗАНІ З НИМИ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: МОНІТОРИНГ ТА ФОРМУВАННЯ

С.О. КУБІЦЬКИЙ, кандидат педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail:kubitskiy@ukr.net

Анотація. *На основі методу системного спрощення розв'язано завдання щодо визначення наріжних компонентів та пов'язаних з ними особистісно-професійних якостей майбутніх соціальних працівників. Це дозволило як побудувати таблицю відповідності способів освоєння людиною світу (аксіологія, праксеологія, гносеологія) суб'єкт-особистістним, суб'єкт-суб'єктним, діяльністним компетентностям, а також критеріям, показникам, соціально-перцептивному, інтеративному, комунікативному компонентам професійної готовності майбутнього соціального працівника, так і окреслити певні шляхи актуалізації та розвитку зазначених компонентів і діагностичний інструментарій їх вивчення, що у перспективі дозволяє побудувати цілісну систему моніторингу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та розробити ефективні психолого-педагогічні стратегії актуалізації та формування компонентів професійної готовності майбутнього соціального працівника.*

Ключові слова: *критерії та показники професійної готовності студента-соціального працівника, система моніторингу, психолого-педагогічні стратегії актуалізації та формування компонентів професійної готовності майбутнього соціального працівника.*

Актуальність (Introduction). Як засвідчує аналіз сучасної соціокультурної ситуації та наш практичний досвід, діяльність соціального працівника дедалі більше набуває особливого статусу, оскільки із загостренням соціально-економічних проблем соціальні працівники активніше залучаються до вирішення гострих проблем суспільства: вони не тільки допомагають соціально незахищеним верствам населення (похилим людям, інвалідам, проблемним дітям, особам з психічними порушеннями, сім'ям із «групи ризику», особам з девіантною поведінкою, хворим на СНІД та ін.), але й беруть участь у розробці законодавчих актів, що покликані більш повно відобразити інтереси різних верств населення. Оскільки соціальна робота є інтегративною складовою життя суспільства і спрямована на усі його проблемні прошки, необхідність у соціальній роботі існуватиме доки існує суспільство, навіть за найвищого його розквіту, не кажучи вже за суспільство у кризовій ситуації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Відповідно, нині розроблені теоретичні та практичні засади соціальної роботи, пов'язані з дослідженнями науковців, присвячених: різним аспектам діяльності фахівців з соціальної роботи (Ю. Азаров, Н. Амінов, О. Базаєва, В. Бочарова, Ю. Галагузова, Н. Гарашкіна, М. Гуліна, Л. Гуслякова, І. Зайнишев, І. Зверева, І. Зимня, А. Капська,